

Hội thảo Trao đổi kiến thức và kinh nghiệm quốc tế về Phát triển các tổ chức phi lợi nhuận

T.P. HCM, 30.07 - 01.08.2014

Tổ chức phi lợi nhuận ở Trung và Đông Âu (CEE)

Tổng quan về các loại hình tổ chức

Ở Trung và Đông Âu (CEE), hai hình thức pháp lý cơ bản của NPO là các hiệp hội và quỹ. Hiệp hội là tổ chức dựa trên các thành viên, mà ở đó thành viên hoặc những người đại diện dân cử tạo thành cơ quan quản lý cao nhất của tổ chức. Hiệp hội có thể được hình thành để phục vụ lợi ích công cộng hoặc lợi ích chung của các thành viên. Quỹ, theo truyền thống, đòi hỏi tài sản dành riêng cho một mục đích cụ thể và được quản lý bởi một hội đồng quản trị tự tồn (ví dụ, hội đồng quản trị tự đề cử các thành viên kế tục). Ở một số nước, quỹ có thể phục vụ mục đích cá nhân, mặc dù đa số phải phục vụ lợi ích công cộng.

1. Hiệp hội

Tất cả các nước trong khu vực đã công nhận các hiệp hội, mặc dù các quy tắc và thủ tục chi phối hiệp hội là khác nhau giữa các quốc gia, liên quan đến:

- Số lượng người sáng lập tối thiểu (2-10); và
- Phạm vi người sáng lập đủ điều kiện (ví dụ, pháp nhân và người nước ngoài).

2. Quỹ (Foundation)

Hầu như tất cả các nước trong khu vực đều có hình thức tổ chức gọi là "quỹ". Các quốc gia thường có một trong hai cách định nghĩa một "quỹ" Một số nước, chẳng hạn như Cộng hòa Séc và Slovakia, đòi hỏi tài sản đáng kể, định nghĩa quỹ như những tổ chức làm trợ cấp. Các quốc gia khác, chẳng hạn như Bulgaria và Estonia, định nghĩa quỹ một cách rộng hơn, bao gồm quỹ hoạt động và trợ cấp, kể cả tạm thời hay vĩnh viễn.

3. Những loại hình tổ chức khác

Khoảng một nửa số quốc gia trong khu vực này cũng cho phép ít nhất là một loại hình tổ chức nữa, bao gồm:

- Tổ chức cung cấp dịch vụ, ví dụ như bệnh viện tư nhân, viện, hay trung tâm đào tạo;
- Loại hình tổ chức làm trợ cấp thứ hai, "fund."
- Quỹ mở, là những tổ chức có đặc điểm của cả hiệp hội và quỹ.

4. Tình trạng lợi ích công

Tình trạng lợi ích công liên quan đến lợi ích thuế/tài chính. Ở một số nước, một số loại hình tổ chức nhất định (ví dụ như quỹ ở Cộng hòa Séc), theo định nghĩa, phải phục vụ lợi ích công và được hưởng lợi ích thuế/tài chính. Trong một số trường hợp khác, lợi ích không xuất phát từ khác biệt "hình thức tổ chức," mà từ "tình trạng" khác nhau sẵn có của nhiều hình thức tổ chức. Ví dụ, ở Bulgaria, cả hiệp hội và quỹ - hai hình thức NPO cơ bản - có thể được đăng ký riêng lẻ như các tổ chức lợi ích công cộng, nếu họ đáp ứng đủ tiêu chí.

5. Mục đích

Các hiệp hội thường có thể theo đuổi các hoạt động hướng đến lợi ích công cộng hoặc lợi ích chung của các thành viên. Còn ở hầu hết các nước trong khu vực Trung và Đông Âu, các quỹ phải được dành riêng cho các lợi ích công cộng; tuy nhiên, ở một số ít các nước khác, quỹ cũng có thể dùng để phục vụ mục đích cá nhân.

Để có đủ điều kiện như một tổ chức "lợi ích công cộng", một hiệp hội hoặc quỹ (hoặc hình thức pháp lý NPO khác) phải được chủ yếu dành cho các mục đích và hoạt động lợi ích công cộng. Danh sách các mục đích lợi ích công thay đổi tùy theo từng quốc gia để phản ánh được nhu cầu, giá trị và truyền thống của quốc gia đó.

Điều kiện đăng ký hoặc thành lập

Tất cả các nước Trung và Đông Âu đều yêu cầu NPO đăng ký trước khi họ có thể trở thành pháp nhân độc lập.

1. Cơ quan Nhà nước có thẩm quyền

Một vấn đề then chốt là nên giao việc đăng ký cho một cơ quan pháp lý, Bộ hay một cơ quan hành chính khác chịu trách nhiệm. Khoảng một nửa các nước CEE giao thẩm quyền đăng ký cho một Bộ hay một cơ quan hành chính; vấn đề quan ngại đối với phương pháp này là những cơ quan/thực thể này thường chịu những ảnh hưởng chính trị. Một số nước thì giao thẩm quyền đăng ký cho các cơ quan chuyên môn và phi chính trị như Cục Đăng kiểm.

Vấn đề thứ hai là việc đăng ký nên diễn ra ở cấp địa phương hay Nhà nước. Việc đăng ký cấp địa phương nói lòng gánh nặng cho các nhóm dựa trên cộng đồng đang mong muốn được đăng ký NPO. Nhược điểm của việc đăng ký phân cấp là khó có thể có những quyết định phù hợp, nhất quán.

2. Thủ tục đăng ký

Thủ tục đăng ký thay đổi khác nhau tùy thuộc vào quốc gia và loại hình tổ chức. Tuy nhiên, điển hình, các NPO tham gia đăng ký phải nộp những tài liệu sau cho cơ quan đăng ký có thẩm quyền: quyết định thành lập, các quy chế quản lý, và đơn đăng ký. Các tài liệu tất nhiên phải bao gồm các thông tin cơ bản (tên, địa chỉ, mục tiêu và các hoạt động, người sáng lập, thủ tục quản trị nội bộ, vv) theo yêu cầu của pháp luật. Lệ phí đăng ký, nếu có, thường là danh nghĩa và không được thiết lập để ngăn cản hay ngăn chặn NPO tìm kiếm đăng ký.

3. Căn cứ từ chối

Ở nhiều nước, các cơ quan đăng ký có thể từ chối đăng ký một NPO chỉ khi hồ sơ đăng ký chưa đầy đủ, không thỏa mãn yêu cầu cơ bản của pháp luật, hoặc mục đích là bất hợp pháp. Trước đây, một số nước đã yêu cầu một cuộc điều tra sâu hơn về mong muốn hoặc tính khả thi của NPO tiềm năng. Ví dụ, Luật năm 1995 về Quỹ ở Croatia đã cấm NPO đăng ký nếu hoạt động của NPO đó là "vô đạo đức" hoặc nếu mục đích của nền tảng "rõ ràng là thiếu nghiêm túc." Những quy định chủ quan trên đã được chứng minh là có vấn đề, và pháp luật đã được sửa đổi để xác định phạm vi hẹp hơn các căn cứ từ chối đơn đăng ký.

4. Biện pháp bảo vệ

Hầu hết các nước trong khu vực đã tiến hành các bước để đảm bảo rằng các quyết định đăng ký là nhanh chóng và phù hợp với pháp luật. Biện pháp bảo vệ có thể bao gồm:

- Một khoảng thời gian cố định (10 ngày - 3 tháng) để quyết định đơn đăng ký của một NPO;
- Căn cứ từ chối khách quan và được giải thích bằng văn bản trong trường hợp từ chối;
- Giả định phê duyệt trong thời gian trường hợp hết hạn mà không ra quyết định;
- Quyền kháng cáo các quyết định bất lợi về đăng ký.

5. Cơ quan đăng ký công cộng

Nhiều quốc gia đang tạo đăng ký công cộng, chứa thông tin cơ bản về tất cả các NPO đã đăng ký. Điều này giúp các bên thứ ba tìm cách ký hợp đồng với NPO, thúc đẩy tính minh bạch tổ chức và cung cấp thông tin có giá trị cho các nhà tài trợ tiềm năng và các bên liên quan khác. Dù cơ quan đăng ký công cộng được đặt ở đâu, điều quan trọng là nó có thể được truy cập công khai và tìm kiếm dễ dàng.